

Betegjogok a pszichiátriában, kérdések - válaszok

Mindenkinek joga és lehetősége van a megfelelő egészségügyi ellátáshoz. A betegek jogait és kötelezettségeit egészségügyi ellátásuk során a módosított 1997. évi CLIV. törvény és más szabályhelyek szabályozzák.

Hogyan kerülhet be a páciens a pszichiátriai osztályra?

- **Önkéntesen:**
abban az esetben, ha a páciens úgy dönt, hogy pszichiátriai segítségre van szüksége, önként kérheti a kórházi kezelést a pszichiátrertől.
- **Akarata ellenére:**
ha sürgősségi gyógykezelés szükséges, veszélyeztető állapot esetén,
- ha az orvos úgy ítéli meg a vizsgálat során, hogy a páciens pszichés állapota vagy szenvedélybetegsége miatt magára vagy másokra olyan veszélyt jelent, ami azonnali kezelést igényel, beszállíttatja a beteget,
- bíróság rendeli el a kötelező gyógykezelést, ha a pszichiátriai beteg veszélyeztető magatartást tanúsít, de sürgősségi gyógykezelése nem indokolt. Ilyen esetben a beteg szakorvosa kezdeményezheti a bíróságnál a kötelező kezelés elrendelését.

Milyen jogaik vannak a betegeknek a kezelés során?

1. egészségügyi ellátáshoz való jog

- Minden betegnek joga van sürgős szükség esetén az életmentő, illetve a súlyos vagy maradandó egészségkárosodás megelőzését biztosító ellátáshoz, valamint fájdalmának csillapításához és szenvedéseinek csökkentéséhez.

2. Az emberi méltósághoz való jog

- Az egészségügyi ellátás során a beteg emberi méltóságát tiszteletben kell tartani.
- A betegen -e törvény eltérő rendelkezésének hiányában- kizárólag az ellátásához szükséges beavatkozások végezhetők el.
- Az ellátás során a beteg jogainak gyakorlásában csak az egészségi állapota által indokolt ideig -törvényben meghatározott- mértékben és módon korlátozható.
- A beteg személyes szabadsága -ellátása során- fizikai, kémiai, biológiai vagy pszichikai módszerekkel vagy eljárásokkal kizárólag sürgős szükség esetén, illetőleg a beteg vagy mások élete, testi épsége és egészsége védelmében korlátozható. Kínzó, kegyetlen, embertelen, megalázó vagy büntető jellegű korlátozó intézkedést tilos alkalmazni. A korlátozó intézkedés csak addig tarthat, ameddig az elrendelés oka fennáll.
- Korlátozó módszerek vagy eljárások alkalmazását -ha e törvény kivételt nem tesz- a beteg kezelőorvosa rendeli el. A kezelőorvos az alkalmazást megelőzően, -amennyiben ez nem lehetséges az alkalmazás megkezdését követően a lehető legrövidebb időn belül- rögzíti az egészségügyi dokumentációban a korlátozó módszereket vagy eljárásokat, megjelölve azok indítékát és alkalmazásuk időtartamát. Állandó orvosi felügyelet hiányában -kivételesen indokolt esetben- ideiglenesen szakápoló is elrendelheti a korlátozást. A korlátozásról a kezelőorvost haladéktalanul értesíteni kell, akinek azt tizenhat órán belül írásban jóvá kell hagynia. Ennek hiányában a korlátozást meg kell szüntetni. Korlátozó módszerek és eljárások alkalmazása esetén a beteg állapotát és testi szükségleteit rendszeresen -a szakmai szabályoknak megfelelően- ellenőrizni kell. A beteg egészségügyi dokumentációjában az ellenőrzés tényét és eredményét fel kell tüntetni.
- A beteget csak méltányolható okból és ideig szabad várakoztatni.

- A beteg ellátása során szeméreméretére tekintettel ruházata csak a szükséges időre és a szakmailag indokolt mértékben távolítható el.

3. A kapcsolattartás joga

- A beteg e jogokat a fekvőbeteg-gyógyintézetben meglévő feltételektől függően, betegtársai jogainak tiszteletben tartásával és a betegellátás zavartalanágát biztosítva gyakorolhatja. Ennek részletes szabályait -e jogok tartalmának korlátozása nélkül- a fekvőbeteg-gyógyintézet házirendje határozza meg. A házirend további jogokat is megállapíthat.
- A beteg fekvőbeteg-gyógyintézeti elhelyezése során jogosult más személyekkel akár írásban, akár szóban kapcsolatot tartani, továbbá látogatókat fogadni, valamint általa meghatározott személyeket a látogatásból kizárni. A beteg megtilthatja, hogy a gyógykezelésének tényét vagy a gyógykezelésével kapcsolatos egyéb információt más előtt feltárják. Ettől csak a gondozása érdekében, közeli hozzátartozója vagy a gondozására köteles személy kérésére lehet eltekinteni.
- A súlyos állapotú betegnek joga van arra, hogy az általa megjelölt személy mellette tartózkodjon. Súlyos állapotú az a beteg, aki állapota miatt önmagát fizikailag ellátni képtelen, illetve fájdalmai gyógyszerrel sem szüntethetők meg, illetőleg pszichés krízishelyzetben van.
- A kiskorú betegnek joga van arra, hogy szülője, törvényes képviselője, illetőleg az általa vagy törvényes képviselője által megjelölt személy mellette tartózkodjon.
- A beteget megilleti a vallási meggyőződésének megfelelő egyházi személlyel vagy vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagjával való kapcsolattartásnak és vallása szabad gyakorlásának joga.
- A beteg jogosult saját ruháinak és személyes tárgyainak a használatára.

4. A gyógyintézet elhagyásának joga

- A betegnek joga van a gyógyintézetet elhagyni, amennyiben azzal mások testi épségét, egészségét nem veszélyezteti. E jog csak törvényben meghatározott esetekben korlátozható.
- A beteg távozási szándékát a kezelőorvosnak bejelenti, aki ezt a tényét a beteg egészségügyi dokumentációjában feltünteti.
- Amennyiben a beteg a gyógyintézetet bejelentés nélkül hagyja el, a kezelőorvos ezt a beteg egészségügyi dokumentációjában feltünteti, továbbá cselekvőképtelen beteg esetén -ide nem értve a cselekvőképtelen állapotban lévő beteget- a gyógyintézet elhagyásának tényéről értesíti a törvényes képviselőt. Korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott nagykorú beteg esetén hozzátartozót, ennek hiányában a törvényes képviselőt kell értesíteni. Amennyiben a betegnek a támogatott döntéshozatalról szóló törvény szerinti támogatója van és annak feltüntetését az egészségügyi dokumentációban kérte, a gyógyintézet elhagyásának tényéről a támogatót értesíteni kell.
- A beteg gyógyintézetből történő elbocsátásáról a beteget, illetőleg hozzátartozóját előzetesen tájékoztatni kell, lehetőség szerint legalább 24 órával a tervezett elbocsátást megelőzően.
- Cselekvőképtelen beteg esetén e jog a törvényes képviselő egyetértésével gyakorolható.

5. A tájékoztatáshoz való jog

- A beteg jogosult a számára egyéniesített formában megadott teljes körű tájékoztatásra.
- A betegnek joga van arra, hogy részletes tájékoztatást kapjon
 - a) egészségi állapotáról, beleértve ennek orvosi megítélését is,
 - b) a javasolt vizsgálatokról, beavatkozásokról,
 - c) a javasolt vizsgálatok, beavatkozások elvégzésének, illetve elmaradásának lehetséges előnyeiről és kockázatairól,
 - d) a vizsgálatok, beavatkozások elvégzésének tervezett időpontjairól,
 - e) döntési jogáról a javasolt vizsgálatok, beavatkozások tekintetében,
 - f) a lehetséges alternatív eljárásokról, módszerekről,
 - g) az ellátás folyamatáról és várható kimeneteléről,
 - h) a további ellátásokról, valamint
 - i) a javasolt életmódról.
- A betegnek joga van a tájékoztatás során és azt követően további kérdésre.
- A betegnek joga van megismerni ellátása során az egyes vizsgálatok, beavatkozások elvégzését követően azok eredményét, esetleges sikertelenségét, illetve a várttól eltérő eredményt és annak okait.
- A cselekvőképtelen, a korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében bármely ügycsoport tekintetében részlegesen korlátozott betegnek is joga van a korának és pszichés állapotának megfelelő tájékoztatáshoz.
- A betegnek joga van megismerni az ellátásában közvetlenül közreműködő személyek nevét, szakképesítését és beosztását.
- A betegnek joga van arra, hogy számára érthető módon kapjon tájékoztatást, figyelemmel életkorára, iskolázottságára, ismereteire, lelkiállapotára, e tekintetben megfogalmazott kívánságára, valamint arra, hogy a tájékoztatáshoz szükség esetén és lehetőség szerint tolmácsot vagy jelnyelvi tolmácsot biztosítsanak.
- Ha a betegnek az egészségügyi ellátással összefüggő döntései meghozatalában a támogatott döntéshozatalról szóló törvény szerinti támogatója van, a beteg kérelmére a tájékoztatás során biztosítani kell támogatója jelenlétét.
- Az orvos a vizsgálatot megelőzően köteles a beteget -amennyiben állapota lehetővé teszi- arról tájékoztatni, hogy a vizsgálat és az azt követő ellátás térítési díját meg kell téríteni, ha a vizsgálat eredménye szerint sürgős szükség nem áll fenn és az ellátás költségének fedezete a központi költségvetésben és az Egészségbiztosítási Alapon keresztül sincs biztosítva.
- A cselekvőképes beteg a tájékoztatásáról lemondhat, kivéve, ha betegsége természetét ismernie kell ahhoz, hogy mások egészségét ne veszélyeztesse. Ha a beavatkozásra a beteg kezdeményezésére és nem terápiás célból kerül sor, a tájékoztatásról való lemondás csak írásban érvényes.
- Fentieket a 16. életévét betöltött kiskorú személy esetén is alkalmazni kell.
- A tájékoztatás joga a beteget akkor is megilleti, ha beleegyezése egyébként nem feltétele a gyógykezelés megkezdésének.

6. Az önrendelkezéshez való jog

- A beteget megilleti az önrendelkezéshez való jog, amely kizárólag törvényben meghatározott esetekben és módon korlátozható.
- Az önrendelkezési jog gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza, kivéve, ha azok elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetné.
- A betegnek joga van arra, hogy a kivizsgálását és kezelését érintő döntésekben részt vegyen. Az e törvényben foglalt kivételektől eltekintve bármely egészségügyi beavatkozás elvégzésének feltétele, hogy ahhoz a beteg megtevéstől, fenyegetéstől és kényszertől mentes, megfelelő tájékoztatáson alapuló beleegyezését adja.
- Ha a betegnek az egészségügyi ellátással összefüggő döntései meghozatalában a támogatott döntéshozatalról szóló törvény szerinti támogatója van, a beteg kérelmére biztosítani kell, hogy a támogató beleegyezés megadása során jelen lehessen, azzal kapcsolatban a beteggel egyeztetessen.
- A beteg beleegyezését szóban, írásban vagy ráutaló magatartással megadhatja, kivéve, ha e törvény eltérően nem rendelkezik.
- Az invazív beavatkozásokhoz és az önkéntes gyógykezelésbe vételhez a beteg írásbeli vagy -amennyiben erre nem képes- két tanú együttes jelenlétében, szóban vagy más módon megtett nyilatkozata szükséges.
- A beteg a beavatkozás elvégzéséhez való beleegyezését bármikor visszavonhatja. A beleegyezés alapos ok nélküli visszavonása esetén azonban kötelezhető az ennek következtében felmerült és indokolt költségek megtérítésére.
- A cselekvőképes beteg -ha e törvény eltérően nem rendelkezik- közokiratban, teljes bizonyító erejű magánokiratban vagy -írásképtelensége esetén- két tanú együttes jelenlétében megtett nyilatkozattal és megnevezheti azt a cselekvőképes személyt, aki jogosult helyette a beleegyezés, illetve a visszautasítás jogát gyakorolni, illetve, akit tájékoztatni kell. bárkit kizárhat a beleegyezés és a visszautasítás jogának helyette történő gyakorlásából, illetve a tájékoztatásból.
- Amennyiben a beteg cselekvőképtelen és nincs nyilatkozattételre jogosult személy, a beleegyezés és a visszautasítás jogának a törvény szerint megjelölt sorrendben a hozzátartozók jogosultak:
- Nyilatkozatra a kezelőorvos által javasolt invazív beavatkozásokhoz történő beleegyezésre terjedhet ki. E nyilatkozat azonban a beavatkozással fölmerülő kockázatoktól eltekintve nem érintheti hátrányosan a beteg egészségi állapotát, így különösen nem vezethet súlyos vagy maradandó egészségkárosodáshoz. A nyilatkozatról a beteget cselekvőképpessé válását követően azonnal tájékoztatni kell.
- Az egészségügyi ellátással kapcsolatos döntésekben a cselekvőképtelen, illetve a korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképtelenségében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott beteg véleményét a szakmailag lehetséges mértékig figyelembe kell venni abban az esetben is, ha a beleegyezés, illetve a visszautasítás jogát más személy gyakorolja.
- A beteg beavatkozásokba történő beleegyezését vélelmezni kell, ha a beteg egészségi állapota következtében beleegyező nyilatkozat megtételére nem képes.
- A beteg beleegyezésére nincs szükség abban az esetben, ha az adott beavatkozás vagy intézkedés elmaradása
 - a) mások -ideértve a 24. hetet betöltött magzatot is- egészségét vagy testi épségét súlyosan veszélyezteti, továbbá:
 - b) ha a beteg közvetlen életveszélyben van.
- Amennyiben egy invazív beavatkozás során annak olyan kiterjesztése válik szükségessé, amely előre nem volt látható, az erre irányuló beleegyezés hiányában a beavatkozás kiterjesztése -a (2) bekezdés szerinti eset kivételével- csak akkor végezhető el, ha

- a) azt sürgős szükség fennállása indokolja, vagy
- b) ennek elmaradása a beteg számára aránytalanul súlyos terhet jelentene.

7. Az ellátás visszautasításának joga

- A cselekvőképes beteget megilleti az ellátás visszautasításának joga, kivéve, ha annak elmaradása mások életét vagy testi épségét veszélyeztetné.
- A beteg minden olyan ellátást, amelynek elmaradása esetén egészségi állapotában várhatóan súlyos vagy maradandó károsodás következne be, csak közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban, illetve írásképtelensége esetén két tanú együttes jelenlétében utasíthat vissza. Ez utóbbi esetben a visszautasítást az egészségügyi dokumentációban rögzíteni kell, amelyet a tanúk aláírásukkal hitelesítenek.
- A betegség természetes lefolyását lehetővé téve az életfenntartó vagy életmentő beavatkozás visszautasítására csak abban az esetben van lehetőség, ha a beteg olyan súlyos betegségben szenved, amely az orvostudomány mindenkori állása szerint rövid időn belül -megfelelő egészségügyi ellátás mellett is- halálhoz vezet és gyógyíthatatlan.
- A beteg nem utasíthatja vissza az életfenntartó vagy életmentő beavatkozást, ha várandós.
- A beteg a visszautasításra vonatkozó nyilatkozatát bármikor, alaki kötöttség nélkül visszavonhatja.
- Cselekvőképtelen beteg, korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott beteg esetén az ellátás nem utasítható vissza.
- Ha cselekvőképtelen beteg, továbbá korlátozottan cselekvőképes kiskorú és a cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott beteg esetén az ellátás visszautasítására kerül sor, az egészségügyi szolgáltató keresetet indít a beleegyezés bíróság általi pótlása iránt. A kezelőorvos a bíróság jogerős határozatának meghozataláig köteles a beteg egészségi állapota által indokolt ellátások megtételére. Közvetlen életveszély esetén a szükséges beavatkozások elvégzéséhez bírósági nyilatkozatpótlásra nincs szükség.

8. Az egészségügyi dokumentáció megismerésének joga

- A beteg jogosult megismerni a róla készült egészségügyi dokumentációban szereplő adatait, illetve joga van ahhoz, hogy egészségügyi adatairól tájékoztatást kérjen.
- Az egészségügyi dokumentációval az egészségügyi szolgáltató, az abban szereplő adattal a beteg rendelkezik.

- A beteg jogosult:
 - a) a gyógykezeléssel összefüggő adatainak kezeléséről tájékoztatást kapni,
 - b) a rá vonatkozó egészségügyi adatokat megismerni,
 - c) az egészségügyi dokumentációba betekinteni, valamint azokról kivonatot vagy másolatot készíteni vagy saját költségére másolatot kapni,
 - d) a fekvőbeteg-gyógyintézetből történő elbocsátásakor zárójelentést kapni,
 - e) a járóbeteg-szakellátási tevékenység befejezésekor ambuláns ellátási lapot kapni,
 - f) egészségügyi adatairól -saját költségére- összefoglaló vagy kivonatos írásos véleményt kapni.
- A beteg jogosult az általa pontatlannak vagy hiányosnak vélt -rá vonatkozó- egészségügyi dokumentáció kiegészítését, kijavítását kezdeményezni, amelyet a kezelőorvos, illetve más adatkezelő a dokumentációra saját

szakmai véleményének feltüntetésével jegyezze rá. A hibás egészségügyi adatot az adatfelvételt követően törölni nem lehet, azt úgy kell kijavítani, hogy az eredetileg felvett adat megállapítható legyen.

- Amennyiben a betegről készült egészségügyi dokumentáció más személy magántitokhoz való jogát érintő adatokat is tartalmaz, annak csak a betegre vonatkozó része tekintetében gyakorolható a betekintési, illetve egyéb jogosultság.
- Cselekvőképtelen beteg dokumentációjába való betekintési jog hozzátartozót vagy törvényes képviselőt, korlátozottan cselekvőképes kiskorú és cselekvőképességében az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása tekintetében részlegesen korlátozott személy dokumentációjába való betekintési jog a beteget, hozzátartozót, vagy a törvényes képviselőt illeti meg.
- A beteg jogosult az adott betegségével kapcsolatos egészségügyi ellátásának ideje alatt az általa meghatározott személyt írásban felhatalmazni a rá vonatkozó egészségügyi dokumentációba való betekintésre, illetve arra, hogy azokról másolatot készíttessen.
- A beteg egészségügyi ellátásának befejezését követően csak a beteg által adott teljes bizonyító erővel rendelkező magánokiratban felhatalmazott személy jogosult az egészségügyi dokumentációba való betekintésre, és arról másolat készítésére.
- A beteg életében, illetőleg halálát követően házastársa, egyeneságbeli rokona, testvére, valamint élettársa - írásos kérelme alapján - akkor is jogosult az egészségügyi adat megismerésére, ha az egészségügyi adatra
 - aa) a házastárs, az egyeneságbeli rokon, a testvér, illetve az élettárs, valamint leszármazóik életét, egészségét befolyásoló ok feltárása, illetve
 - ab) az aa) pont szerinti személyek egészségügyi ellátása céljából van szükség; és
 - b) az egészségügyi adat más módon való megismerése, illetve az arra való következtetés nem lehetséges.
- Ezen esetekben csak azoknak az egészségügyi adatoknak a megismerése lehetséges, amelyek a fenti okokkal közvetlenül összefüggésbe hozhatók. Az egészségügyi adatokra vonatkozó tájékoztatást a beteg kezelőorvosa, illetve az egészségügyi szolgáltató orvosszakmai vezetője adja meg, az orvosi tájékoztatásra vonatkozó előírásoknak megfelelően, - szükség esetén - a kérelmező kezelőorvosával való szakmai konzultáció alapján.
- A beteg halála esetén törvényes képviselője, közeli hozzátartozója, valamint örököse - írásos kérelme alapján - jogosult a halál okával összefüggő vagy összefüggésbe hozható, továbbá a halál bekövetkezését megelőző gyógykezeléssel kapcsolatos egészségügyi adatokat megismerni, az egészségügyi dokumentációba betekinteni, valamint azokról kivonatot, másolatot készíteni vagy saját költségére másolatot kapni.

9. Az orvosi titoktartáshoz való jog

- A beteg jogosult arra, hogy az egészségügyi ellátásában részt vevő személyek az ellátása során tudomásukra jutott egészségügyi és személyes adatait (a továbbiakban: orvosi titok) csak az arra jogosulttal közöljék, és azokat bizalmasan kezeljék.
- A betegnek joga van arról nyilatkozni, hogy betegségéről, annak várható kimeneteléről kiknek adható felvilágosítás, illetve kiket zár ki egészségügyi adatainak részleges vagy teljes megismeréséből.
- Az érintett beteg egészségügyi adatait annak hozzájárulása hiányában is közölni kell, amennyiben ezt
 - a) törvény elrendeli,
 - b) mások életének, testi épségének és egészségének védelme szükségessé teszi.
- Az érintett beteg hozzájárulása nélkül a beteg további ápolását, gondozását végző személlyel közölni lehet azokat az egészségügyi adatokat, amelyek ismeretének hiánya a beteg egészségi állapotának károsodásához vezethet.

- A betegnek joga van ahhoz, hogy vizsgálata és gyógykezelése során csak azok a személyek legyenek jelen, akiknek részvétele az ellátásban szükséges, illetve azok, akiknek jelenlétéhez a beteg hozzájárult, kivéve, ha törvény másként nem rendelkezik.
- A betegnek joga van ahhoz, hogy vizsgálatára és kezelésére olyan körülmények között kerüljön sor, hogy azt beleegyezése nélkül mások ne láthassák, illetve ne hallhassák, kivéve, ha a veszélyeztető magatartás, vagy a közvetlen veszélyeztető magatartás esetén ez elkerülhetetlen.

A betegnek joga van megnevezni azt a személyt, akit fekvőbeteg-gyógyintézetbe történő elhelyezéséről, egészségi állapotának alakulásáról értesíthetnek, illetve joga van bármely személyt ebből kizárni. A beteg által megnevezett személyt a fekvőbeteg-gyógyintézet köteles értesíteni a beteg elhelyezéséről és annak megváltoztatásáról, valamint egészségi állapotának jelentős mértékű változásáról.

Pszichiátriai betegek jogaira vonatkozó különös szabályok

- A pszichiátriai beteg személyiségi jogait egészségügyi ellátása során -helyzetére való tekintettel- fokozott védelemben kell részesíteni.
- A pszichiátriai beteg jogai a feltétlenül szükséges mértékben és ideig, továbbá abban az esetben korlátozhatók, ha a beteg veszélyeztető vagy közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsít. Az emberi méltósághoz való jog azonban ebben az esetben sem korlátozható.
- Minden pszichiátriai beteg jogosult arra, hogy
 - a) pszichiátriai gyógykezelése lehetőség szerint családi, illetőleg lakókörnyezetében, továbbá
 - b) pszichiátriai gyógykezelésére az állapotának megfelelő és a többi beteg fizikai biztonságát védő, a lehető legkevésbé hátrányos és kellemetlen módszerrel, illetve
 - c) gyógykezelése során a korlátozó intézkedés alkalmazására feltétlenül indokolt esetben, csak veszélyeztető vagy közvetlenül veszélyeztető magatartása esetén kerüljön sor.
- A pszichiátriai beteg gyógykezeléséhez való beleegyezésére az általános szabályok az irányadók, addig, ameddig a beteg veszélyeztető vagy közvetlenül veszélyeztető magatartást tanúsít, el lehet tekinteni a beteg beleegyezésétől az ezek elhárítását célzó korlátozások tekintetében, de a tájékoztatást ilyen esetben is a lehetőséghez képest meg kell kísérelni.
- A pszichiátriai intézetbe felvett beteget az általánosan előírt tájékoztatáson túlmenően szóban és írásban tájékoztatni kell jogairól, különös tekintettel a bírósági eljárás lényegére, a betegnek azzal kapcsolatos jogaira.
- A veszélyeztető vagy közvetlen veszélyeztető magatartás megszűnése után a beteget az általános szabályok szerint részletesen tájékoztatni kell.
- Személyes szabadságában bármely módon (fizikai, kémiai, biológiai vagy pszichikai módszerrel, illetve eljárással) csak a veszélyeztető vagy közvetlen veszélyeztető magatartású beteg korlátozható. A korlátozás csak addig tarthat, illetőleg olyan mértékű és jellegű lehet, amely a veszély elhárításához feltétlenül szükséges.
- A korlátozás elrendelésének oka lehet ha a sürgősségi és a kötelező gyógykezelés alatt álló beteg engedély nélküli eltávozása másként nem akadályozható meg.
- A korlátozásról az orvost haladéktalanul értesíteni kell, akinek 2 órán belül azt jóvá kell hagynia. Ennek hiányában a korlátozást haladéktalanul meg kell szüntetni.
- A korlátozás ideje alatt a beteg állapotát folyamatosan ellenőrizni kell, amely magában foglalja a fizikai, higiénés és egyéb szükségletek felmérését és ezeknek a beteg állapotának megfelelő kielégítését.
- A pszichiátriai beteg esetében kivételesen korlátozható a betegnek az egészségügyi dokumentáció megismeréséhez való joga, ha alapos okkal feltételezhető, hogy a beteg gyógyulását nagymértékben veszélyeztetné, vagy más személy személyiségi jogait sértené az egészségügyi dokumentáció megismerése. A korlátozás elrendelésére kizárólag orvos jogosult.
- A korlátozások elrendeléséről a betegjogi képviselőt és a beteg törvényes vagy meghatalmazott képviselőjét haladéktalanul értesíteni kell.
- A betegjogi korlátozásokat részletesen dokumentálni és indokolni kell.

- A betegnek joga van a terápiás foglalkoztatáshoz, de sem terápiás, sem egyéb munka végzésére nem kényszeríthető.
- Lehetővé kell tenni, hogy a beteg önként részt vehessen az intézet fenntartását szolgáló munkák végzésében is, ha ettől állapotának javulása remélhető.

Önkéntes és sürgősségi, valamint kötelező gyógykezelés, a beteg kérésére, orvosi javaslatra, illetve a bíróság végzésére kerülhet sor. Önkéntes beteg is átminősíthető, ha állapota igényli, ugyanígy nem önkéntes beteget is vissza kell minősítenni önkéntesnek, ha állapota ezt lehetővé teszi.

Hova fordulhat segítségért az a beteg, aki úgy érzi, hogy a kórházi kezelés során jogai sérültek?

- Betegjogi képviselőhöz, aki jogairól tájékoztatja és segít ügyeit intézni.
- A beteg jogosult az egészségügyi ellátással kapcsolatban az egészségügyi szolgáltatónál, illetve fenntartójánál panaszt tenni. Az egészségügyi szolgáltató, illetve a fenntartó köteles a panaszt kivizsgálni, és ennek eredményéről a beteget a lehető legrövidebb időn belül, de legfeljebb harminc munkanapon belül írásban tájékoztatni. A panaszjog gyakorlása nem érinti a betegnek azon jogát, hogy a külön jogszabályokban meghatározottak szerint - a panasz kivizsgálása érdekében - a betegjogi, ellátottjogi és gyermekjogi képviselőt foglalkoztató szervhez és más szervekhez forduljon. Erre a körülményre a szolgáltató köteles a beteg figyelmét felhívni.
- Érdekvédelmi és/vagy emberi jogi szervezethez (Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum), tel: 341-05-21, 06-30-5618816).

Hogyan történik az elbocsátás a pszichiátriai osztályról?

- Az önkéntesen kórházba került beteget kérelmére bármikor haza engedhetik.
- A cselekvőképtelen ill. korlátozottan cselekvőképes beteget akkor engedik haza, ha a hozzátartozója kérelmezi.
- A nem önkéntes beteg elbocsátásáról az osztályvezető főorvos vagy a bíróság dönthet.

Mi a szerepe az önsegítő csoportoknak és kik a tagjai?

- Céljaik: a pszichiátriai problémával élők érdek- és jogvédelme, a társadalmi megbélyegzés csökkentése, a szakemberekkel való együttműködés, a páciensek rehabilitációja, a kölcsönös segítség és közösség kialakítása.
- A pszichiátriai betegek és hozzátartozóik is alakítanak egyesületeket jogaik védelmére és egymás segítése érdekében. Az önsegítő csoportok tevékenységébe való bekapcsolódás révén Ön is sokat tehet helyzete javításáért.

Mi a bíróság szerepe a pszichiátriai gyógykezelés során?

- Dönt arról, hogy szükséges-e a kezelés, ha az nem a beteg beleegyezésével történik. A nem önkéntesen kezelt beteg bekerülése után legfeljebb 72 órán belül bírói szemle kötelező, melynek során a beteget nem kezelő független igazságügyi elmeorvos-szakértő jár el. A határozat meghozataláig elsősorban a veszélyeztető vagy közvetlen veszélyeztető magatartás megszüntetésére kell törekedni. A szakmailag lehetséges mértékben és módon kerülni kell az olyan beavatkozások elvégzését, amelyek lehetetlenné teszik, hogy a bíróság a személyes meghallgatás során a beteg aktuális pszichés állapotát megítélje. Amennyiben erre mégis sor kerül, azt részletesen dokumentálni és indokolni kell.
- Időszakonként ellenőrzi, hogy továbbra is szükséges-e a betegnek az intézeti kezelés (fekvőbeteg - gyógyintézetben 30 naponként, rehabilitációs intézetben 60 naponként).

- Kezdeményezheti a gondnokság alá helyezési eljárás indítását. Általában azonban a gyámhivatal kezdeményezi, önállóan, vagy megkeresés alapján.
- Ha felülvizsgálat során megállapítja, hogy a beteg további kezelése nem indokolt rendelkezik a beteg hazaengedéséről.

Mikor kerül kapcsolatba a gyógykezelés során a bírósággal a páciens?

- A felülvizsgálaton a bíróság meghallgatja a páciens, annak törvényes vagy meghatalmazott képviselőjét, illetve független orvosszakértőt.

Mi a célja a gondnokságnak?

- A gondnokság intézménye arra hivatott, hogy a saját ügyében eljárni nem vagy csak részben tudó személy érdekképviseletét ellássa, gondoskodjon alapvető szükségleteiről, figyelemmel kísérje egészségi állapotát.
- Gondnokul lehetőleg hozzátartozót kell kirendelni, ennek hiányában hivatásos gondnokot.

Milyen korlátozásokkal jár a gondnokság?

A cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság:

- a cselekvőképességében részlegesen korlátozott az a nagykorú, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett. Ilyen határozatot a bíróság annak a nagykorúnak az ügyében hoz, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége -mentális zavara következtében- tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, s emiatt -egyéni körülményeire, valamint családi és társadalmi kapcsolataira tekintettel- meghatározott ügycsoportban gondnokság alá helyezése indokolt. A bíróságnak a cselekvőképességet részlegesen korlátozó ítéletben meg kell határoznia azokat a személyi vagy vagyoni jellegű ügycsoportokat, amelyekben a cselekvőképességet korlátozza. A cselekvőképességében részlegesen korlátozott minden olyan ügyben tehet érvényes jognyilatkozatot, amely nem tartozik abba az ügycsoportba, amelyben a bíróság korlátozó határozatot hozott. Cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy -a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportokra vonatkozó- jognyilatkozatainak érvényességéhez gondnokának hozzájárulása szükséges. Ha ez a személy cselekvőképessé válik, maga dönt függő jognyilatkozatainak érvényességéről. Ha közte és gondnoka között vita merül fel, e kérdésben a gyámhatóság dönt. A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy maga tehet olyan jognyilatkozatot, amelyre a jogszabály feljogosítja, megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezésére szolgáló kisebb jelentőségű szerződéseket, rendelkezhet a jövedelmének a bíróság által meghatározott hányadáról, amelynek értékéig kötelezettséget is vállalhat, köthet olyan szerződést, amellyel kizárólag előnyt szerez, illetve ajándékozhat a szokásos mértékben. Ha a korlátozott személy érdekében azonnali intézkedés szükséges, azt a gondnok jogosult megtenni, amelyről azonban tájékoztatnia kell a gyámhatóságot nem elegendő a korlátozó intézkedéshez a belátási képesség hiánya, emellett az egyéni körülmények és a családi, társadalmi kapcsolatok vizsgálatára is szükség van. A korlátozható ügycsoportok felsorolása nem történik még példálózó jelleggel sem, ennek kialakítása a bírósági gyakorlatban történik majd, tipikus példája lehet a notórius pereskedők, indokolatlanul a bírósághoz vagy más hatósághoz forduló esetek. A cselekvőképesség részlegesen sem korlátozható, ha az érintett jogainak védelme más módon is biztosítható.

A cselekvőképességet teljesen korlátozó gondnokság:

- cselekvőképtelen az a nagykorú, akit a bíróság cselekvőképességet teljesen gondozó gondnokság alá helyezett. Azt a személyt, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége -mentális zavara következtében- tartósan, teljes körűen hiányzik, és emiatt -egyéni körülményeire, valamint társadalmi kapcsolataira tekintettel- gondnokság alá helyezése indokolt. A bíróság a cselekvőképességet abban az esetben korlátozhatja teljesen, ha a személy védelme a korlátozás nélkül vagy részleges korlátozással nem érhető el. Nem elegendő a

korlátozó intézkedéshez a belátási képesség hiánya, emellett az egyéni körülmények és a családi, társadalmi kapcsolatok vizsgálatára is szükség van. A korlátozás csak abban az esetben rendelhető el, ha a jogok védelme más módon nem érhető el.

- A cselekvőképtelen nagykorú nyilatkozata semmis, a nevében gondnoka jár el. Nem semmis az ilyen személy által kötött és teljesített olyan csekély jelentőségű szerződés, amelynek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő, és különösebb megfontolást nem igényel. A gondnoknak döntés előtt meg kell hallgatnia a véleménynyilvánításra képes gondnokolt nyilatkozatát, s azt lehetőség szerint figyelembe kell vennie a döntésnél.

Közös (gondnoksági) szabályok:

a gyámhatóság szerepe a részlegesen korlátozott személy és a cselekvőképtelen nagykorú gondnoka döntéseinél:

- a gyámhatóság jóváhagyása szükséges a cselekvőképességében részlegesen korlátozott, illetve a cselekvőképtelen gondnoka jognyilatkozatának érvényességéhez, ha az a személy tartására, öröklési jogviszony alapján őt illető jogra vagy őt terhelő kötelezettségre, nem tehermentes ingatlanszerzésre, tulajdonjogának átruházására, vagy megterhelésére, gyámhatóságnak átadott vagyonára, a gondnokrendelő határozatban megjelölt értéknél magasabb értékű vagyontárgyra vonatkozik. Nincs szükség külön gyámhatósági jóváhagyásra, ha a nyilatkozat érvényességét közjegyzői vagy bírósági eljárásban bírálták el.

Gondnokság alá helyezést megelőző intézkedések:

- zárlat elrendelése és zárgondnok-rendelés: Ha cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés látszik indokoltnak és az érintett személy vagyonának védelme sürgős intézkedést igényel, a gyámhatóság a vagyonra vagy annak egy részére zárlatot rendel el, és ezzel egyidejűleg zárgondnokot rendel, mely ellen nincs helye fellebbezésnek.
- Ideiglenes gondnokrendelés: Azonnali intézkedést igénylő esetben a gyámhatóság ideiglenes gondnokot rendelhet annak a nagykorúnak, akinek a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezése látszik indokoltnak, és személyének vagy vagyonának védelme más módon nem lehetséges. A kirendelő határozat ellen nincs helye fellebbezésnek. A határozatban a gyámhatóság meghatározza, hogy az ideiglenes gondnok mely ügyekben vagy ügycsoportokban jogosult nyilatkozatot tenni.
- Garanciális szabály, hogy a zárlatelrendelést vagy az ideiglenes gondnok kirendelését követő nyolc nap alatt a gyámhatóságnak meg kell indítania a gondnokság alá helyezési eljárást, s a bíróságnak a perben harminc napon belül felül kell vizsgálnia a zárlatot elrendelő vagy az ideiglenes gondnokot kirendelő határozatot.

Gondnokság alá helyezés:

- a gondnokság alá helyezést a bíróságtól a nagykorú vele élő házastársa, élettársa, egyenes ági rokona, testvére, a kiskorú törvényes képviselője, a gyámhatóság és az ügyész kérheti. Ha a gondnokság alá helyezés szükségességéről a gyámhatóság tudomást szerez, a gondnokság alá helyezési eljárást meg kell indítania, ha ezt az arra jogosult személyek az erről történő tájékoztatást követő hatvan napon belül sem teszik meg.
- Fontos garanciális szabály, hogy a cselekvőképesség korlátozását elrendelő, azt fenntartó vagy módosító ítéletében rendelkezni kell a gondnokság alá helyezés kötelező felülvizsgálata iránti eljárás megindításának időpontjáról, amely részleges korlátozás esetén nem lehet későbbi, mint az erről szóló ítélet jogerőre emelkedésétől számított öt év, teljes korlátozás esetén pedig az ítélet jogerőre emelkedésétől számított tíz év.

A gondnokság alá helyezés megszüntetése vagy módosítása:

- a cselekvőképességet érintő gondnokságot a bíróság megszünteti, ha elrendelésének oka már nem áll fenn. A megszüntetést a bíróságtól a gondnokolt, a gondnokolt vele élő házastársa, élettársa, egyenesági rokona, testvére, a gondnok, a gyámhatóság vagy az ügyész kérheti. Ugyanők kérhetik a módosítást is, azaz a teljes helyett a részleges gondnokság alá helyezést vagy ez utóbbi tekintetében az egyes ügycsoportok változtatását vagy számának csökkentését. Ezen perek megindításának helye van a kötelező felülvizsgálat időpontját megelőzően is.

Támogatott döntéshozatal:

- Ez lényegében a cselekvőképességet nem érintő, az érintett személy önrendelkezését és jogainak védelmét szolgáló jogintézmény.
- Gondnoksági eljárásokban széles körben alkalmazható a gondnokság helyett.
- Támogatott személy: az egyes ügyei intézésében, döntései meghozatalában belátási képességének kisebb mértékű csökkenése miatt segítségre szoruló nagykorú személy, akinek a gyámhatóság támogatót rendel;
- Támogató: a támogatott személy kérelmére vagy a bíróság megkeresése alapján a gyámhatóság által a támogatott személlyel egyetértésben, a támogatott személy segítésére kirendelt személy.
- Nem lehet támogatónak kirendelni azt,
 - a) akinek a személye ellen a támogatott személy tiltakozik vagy ennek hiányában is azt a személyt, akinek kirendelése a támogatott személy érdekeivel ellentétes,
 - b) aki cselekvőképességet érintő gondnokság hatálya alatt áll, vagy
 - c) aki maga is támogatott személy.
- A gyámhatóság a támogatott személy részére legfeljebb két személyt rendelhet ki támogatóként. A gyámhatóság a támogató kirendeléséről a támogató és a támogatott személy személyes meghallgatását követően dönt.
- A támogató, ha a támogatott döntéshozatal általános jelleggel vagy az adott ügycsoportra tekintettel fennáll, a támogatott személy kérésére
 - a) a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvényben, a polgári perrendtartásról szóló törvényben és a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározottak szerint jelen van azoknál a közigazgatási, polgári és büntetőeljárás cselekményeknél, amelyekben a támogatott személy érintett,
 - b) az eljárási cselekmény rendjét meg nem zavaró módon a támogatott személlyel egyeztet,
 - c) a támogatott személy jognyilatkozatának megtételekor jelen van,
 - d) tanácsaival, a támogatott személy számára szükséges tájékoztatás megadásával a támogatott személy jognyilatkozatának megtételét elősegíti, és
 - e) a támogatott személy döntésének meghozatalához segítséget nyújt, valamint a döntése meghozatalában személyes jelenlétével közreműködik.
- A támogató a támogatott személy kérésére vagy a gyámhatóság felhívására írásba foglalja, hogy miben segítette a támogatott személyt és milyen tanáccsal látta el.
- A támogató a kirendeléséről szóló gyámhatósági határozattal vagy a gyámhatóság által számára e célra kiadott tanúsítvánnyal igazolja, hogy a támogatott személy vonatkozásában támogatói feladatokat lát el.
- A gyámhatóság a támogató kirendelését ötévenként felülvizsgálja. A felülvizsgálat időpontjától függetlenül rendkívüli felülvizsgálatnak van helye, ha
 - a) azt a támogatott személy vagy a támogató kéri,
 - b) a támogatott személyt a bíróság gondnokság alá helyezte,
 - c) más hatóság értesíti a gyámhatóságot a támogató és a támogatott személy közötti érdekellentétről, vagy
 - d) olyan egyéb tény, körülmény jut a gyámhatóság tudomására, amely indokolttá teszi a támogató kirendelésének felülvizsgálatát.
- A felülvizsgálati eljárás során a gyámhatóság meggyőződik arról, hogy
 - a) a támogatott személy továbbra is igényli-e, hogy egyes ügyei intézésében, döntései meghozatalában támogató segítse,
 - b) a támogatott személy egyetért-e azzal, hogy a kirendelt támogató lássa el a továbbiakban is a támogatói feladatokat, és

- c) a támogató a támogatott személy érdekében járt-e el.
- A gyámhatóság a felülvizsgálati eljárásban személyesen hallgatja meg a támogatót és a támogatott személyt.
- A gyámhatóság a felülvizsgálat eredményeként
 - a) a támogató és a támogatott személy egyetértésével változatlan formában fenntartja a támogató kirendelését,
 - b) felmenti vagy elmozdítja a támogatót, és a támogatott személy kérelmére, vele egyetértésben
 - ba)* új támogatót rendel, vagy
 - bb)* megszünteti a támogatott döntéshozatalt.
- Hivatásos támogató az a cselekvőképes, büntetlen előéletű személy lehet, aki a hivatásos támogatókra vonatkozó képesítési előírásoknak megfelel. A gyámhatóság hivatásos támogatót rendel ki, ha
 - a) nincs olyan, a támogatott személy által megjelölt személy, akit támogatóul ki lehetne rendelni, és
 - b) a támogatott személy egyetért hivatásos támogató kirendelésével.
- A gyámhatóság hivatásos támogatóul
 - a) hivatásos támogatói feladatokat ellátó, a Kormány által kijelölt szervvel kormányzati szolgálati jogviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban foglalkoztatott személyt,
 - b) hivatásos gondnoki feladatokat ellátó személyt vagy
 - c) mentális zavarban szenvedő személyekkel foglalkozó jogi személyt rendelhet ki (ez lehet a PÉF is).